

Zomer in oktober ?

Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 2 oktober 2011

Gert Ottens & Gerard Troost

Inhoud:	pagina
Inleiding	3
1. De Euro Birdwatch van 2011	4
1.1 BirdLife International	4
1.2. Trektellen.nl	5
2. 'Methodiek' en opzet van de Euro Birdwatch	6
3. De voorbereidingen	7
4. Deelnemende vogelwerkgroepen	7
5. Achter de schermen	8
6. De trek	9
6.1. Het weer	9
6.2. Samenvatting getelde aantallen	10
6.3. De Top 10 van 2011 nader bekeken	10
6.4. Opvallende waarnemingen	15
7. De birdwatch in overig Europa	17
8. Persaandacht	18
9. Bronnen	19
Dankwoord	20
Bijlage 1: totalen per soort	21

Omslag: Niet overal was het 'zomer'... (Foto: Erwin Ruessink, Vogelwerkgroep Bathmen)

Inleiding

Sinds 'mensenheugenis' organiseert BirdLife International jaarlijks een Euro Birdwatch (soms ook een World Birdwatch, als men ook op andere continenten meedoet). Deze soort van megatrekvogeltelling wordt in Nederland al weer enige jaren uitgevoerd door Vogelbescherming Nederland. De Europese coördinatie werd dit keer uitgevoerd door de Zwitserse BirdLife-partner SVS. Dit verslag zal de aanloop naar-, en het verloop van deze dag uit de doeken doen, waarbij de nadruk op de Nederlandse activiteiten ligt.

De birdwatch staat of valt met het weer: slecht weer betekent een slecht dag voor vogels en tellers. Deze keer viel het veelal mee, ondanks dat op sommige telposten de mist hardnekkig bleef hangen. Op veel plaatsen was het gewoon een zonnige, bijna zomerse dag! Voor trektellers is dat overigens ook niet waar men hoopt, want door het mooie weer (en de geringe wind) vlogen veel vogels erg hoog, waardoor ze makkelijker over het hoofd worden gezien en/of gehoord.

Het aantal deelnemende vogelwerkgroepen en telposten was vergelijkbaar met vorige edities en daar kwamen dan nog eens de telposten aangesloten bij trektellen.nl bij. Mede daardoor kwamen we toch nog op best leuke aantallen uit, met een paar leuke verrassingen.

Ook de mediabelangstelling en dan met name van de regionale pers viel niet tegen. Een belangrijk doel van deze Euro Birdwatch is ieder jaar weer om het fenomeen vogeltrek onder de aandacht te brengen, dat is goed gelukt. Daarnaast is het natuurlijk vooral een leuk evenement dat de Nederlandse vogelwerkgroepen en Vogelbescherming Nederland samenbrengt door op dezelfde dag met hetzelfde bezig te zijn.

In dit verslag zijn weer een aantal leuke foto's afgedrukt die we van vogelwerkgroepen toegestuurd kregen, waarvoor hartelijk dank! Ik hoop dat dit verslag hiermee een goede weergave is van de Euro Birdwatch 2011, zoals jullie deze in het veld hebben beleefd.

Gert Ottens
Medewerker vrijwilligers en vogelwerkgroepen
Vogelbescherming Nederland

Gerard Troost
SOVON Vogelonderzoek Nederland
www.trektellen.nl

Zeist/ Nijmegen, januari 2012

1 De Euro Birdwatch van 2011

Vanaf 1993 organiseert BirdLife International jaarlijks een Euro- dan wel een World Birdwatch. Wanneer er tevens een World Bird Festival wordt georganiseerd (zoals in 2008), is er sprake van een World Birdwatch. Zo niet, dan vindt alleen in Europa de Euro Birdwatch plaats, zoals deze keer. In Nederland hebben we niet jaarlijks deelgenomen aan dit evenement, maar dit was de 16^e keer dat we meededen.

Het doel van dit evenement is wereldwijd aandacht te schenken aan vogels en hun leefgebieden. Hierdoor ontstaat meer draagvlak voor beschermingsactiviteiten in de verschillende landen, doordat vogels en hun bescherming weer eens voor het voetlicht worden gebracht. Ook kan dit evenement ertoe bijdragen dat meer mensen geïnteresseerd raken in vogels, want het is natuurlijk een leuke 'happening'. In Nederland wordt dit evenement georganiseerd door Vogelbescherming Nederland. In 2011 was de Europese coördinatie van de Euro Birdwatch in handen onze Zwitserse zusterorganisatie SVS.

De Euro Birdwatch blijkt daarnaast keer op keer weer een uitstekende gelegenheid te zijn om in de pers het belang van Nederland voor trek- en wintervogels nog eens voor het voetlicht te brengen.

1.1. BirdLife International

BirdLife International is een wereldwijd netwerk van nationale vogel- en natuurbeschermingsorganisaties en werd opgericht in 1994. BirdLife International richt zich op de bescherming van vogels, hun leefgebieden en daarmee op het behoud van de biodiversiteit op aarde. Zij werkt daarbij samen met lokale organisaties waarbij duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen leidraad is. BirdLife International heeft momenteel 67 nationale Partners en is wereldwijd actief in 105 landen. Deze nationale Partners vormen de kern van het BirdLife netwerk. Het gezamenlijke werk van de Partners wordt gecoördineerd door een Secretariaat in Groot-Brittannië en regionale kantoren in Europa, Amerika, het Pacifisch Gebied, Afrika, Azië en het Midden-Oosten.

Noodzaak tot samenwerken

Veel vogels zijn trekvogels. Zij verblijven maar een deel van het jaar in ons land. Het beschermen van deze vogels in Nederland is minder effectief als zij buiten ons land worden bedreigd. Bovendien wordt er steeds meer internationale en Europese wet- en regelgeving opgesteld. Hiervan kunnen vogels in Nederland profiteren. Ook heeft ieder land de verplichting het behoud van de wereldwijde biodiversiteit serieus te nemen. BirdLife International biedt hiervoor een goed platform. BirdLife's wereldwijde netwerk van Partners en via hen van vrijwilligers en lokale groepen spelen een grote rol bij een veelheid aan beschermingsactiviteiten.

Met uitsterven bedreigd

Van de bijna 10.000 vogelsoorten op aarde worden er 1.186 met uitsterven bedreigd. Daarnaast gaan er nog eens 5.000 soorten beduidend in aantal achteruit. Alarmerende cijfers die vragen om een strategische aanpak. Deze bedreigde vogelsoorten vormen mede de leidraad voor de prioriteiten in het werk van BirdLife International en haar Partners: Voor de met uitsterven bedreigde vogelsoorten, die snel hulp behoeven, vormen speciale actieplannen de basis. Voor de overige soorten, waarvoor nog tijd is voor een meer geïntegreerde aanpak, worden de belangrijkste leefgebieden. Tevens wordt geprobeerd soorten die het nu nog goed doen, niet in de gevarezone terecht te laten komen.

1.2. Trektellen.nl

Met dank aan de telposten aangesloten bij deze uitstekende website, mochten we in 2011 meer telposten begroeten dan de voorgaande twee jaren. Daarnaast beschikken veel van de vogelwerkgroepen die al jaren meedoen aan de birdwatch ook zelf over een trektellen.nl-telpost. Dit verslag is dan ook mede het resultaat van deze kruisbestuiving.

Ook van grote toegevoegde waarde zijn de telposten die in omliggende landen bij het groeiende, internationale netwerk van trektellen.nl zijn aangesloten. Dit maakt het mogelijk om trek en verschuivingen van vogels bijna letterlijk te volgen en visueel te presenteren, zie bijvoorbeeld de figuur van de Graspieper tijdens de Euro Birdwatch (pag. 12).

De komende jaren gaan we deze samenwerking verder uitbouwen, zowel op nationaal als internationaal vlak, zodat we van de Euro Birdwatch steeds meer de mega-simultaantelling kunnen maken die het eigenlijk is. Het is en blijft natuurlijk een momentopname tijdens de najaarstrek, maar door het in grotere context te plaatsen, zowel in tijd als ruimte, zal de zeggingskracht er van toenemen en wordt het wellicht zelfs mogelijk om over enige tijd uitspraken te doen over veranderingen (bijvoorbeeld in doortrekpatronen).

2 'Methodiek' en opzet van de Euro Birdwatch

De methodiek was in 2011 vergelijkbaar met de jaargangen 2004-2008 & 2010: de deelnemende vogelwerkgroepen waren namelijk vrij om te tellen waar en hoelang ze wilden. De telposten lagen daardoor dus ook (weer) meer verspreid over het land, zoals gebruikelijk eigenlijk. Hiervoor kon men kiezen uit trektellingen, gebiedstellingen (telling van alle vogels *in* een bepaald gebied) of het tellen van vogels tijdens een excursie.

Sommige tellingen moesten helaas worden afgeblazen vanwege de mist (foto: Kell Eradus, telpost "De Kampen" te Gassel, NB)

Daarmee is het een laagdrempelig evenement, waar feitelijk iedere vogelwerkgroep of telgroep, of andere belangstellenden, aan mee kunnen doen. En dat is meteen ook één van de doelen van de Euro Birdwatch: een evenement organiseren waaraan vele vogel,- en/of natuurliefhebbers kunnen meedoen.

Doordat de verschillende deelnemers vaak op verschillende manieren hebben geteld zijn de 'analyses' in dit verslag niet wetenschappelijk verantwoord, maar toch geeft het een beeld van het fenomeen 'vogeltrek' in Nederland. In Hoofdstuk 6 worden enkele resultaten van de birdwatch gepresenteerd.

3 De voorbereidingen

In juni kregen alle vogelwerkgroepen van Nederland een eerste aankondigingbrief (en/of mail) voor de Euro Birdwatch 2011, met een eerste aankondiging, in juli gevolgd door een brief of e-mailbericht met daarin meer informatie en het aanmeldingsformulier. Vanaf dat moment stroomden de aanmeldingen binnen, en werd drie keer een e-mailniewsbrief uitgebracht onder de aangemelde werkgroepen waarin iedereen op de hoogte werd gebracht van de voorbereidingen.

Gezellig tellen in het zonnetje in de Dilkensweerd langs de Maas bij Ohé en Laak (foto: John Roemen)

Vanaf de laatste week van september was op de website van Vogelbescherming Nederland een overzicht te vinden van de deelnemende vogelwerkgroepen, en hun activiteiten, gerangschikt per provincie. Tijdens de dag zelf verscheen op eerder genoemde site ieder half uur een update van de getelde aantallen en de leukste waarnemingen.

4 Deelnemende vogelwerkgroepen

Veel van de deelnemende vogelwerkgroepen doen als sinds jaar en dag mee, toch mogen iedere jaargang weer nieuwe deelnemers verwelkomen. Het evenement is daarmee inmiddels geworden tot een bekende najaarklassieker voor vele vogelaars!

In totaal hebben dit jaar 105 vogelwerkgroepen meegedaan, een aantal vergelijkbaar met de laatste jaren. Deze vogelwerkgroepen organiseerden samen 180 tellingen, inclusief de telposten die hun aantallen normaliter alleen doorgeven aan trektellen.nl. Voor een complete lijst van de werkgroepen en telgroepen, zie het Dankwoord op pagina 20.

5 Achter de schermen

Op de dag van de birdwatch zelf werden vrijwel deelnemende vogelwerkgroepen gebeld vanuit het kantoor van Vogelbescherming Nederland, om de getelde aantallen te vernemen en om leuke anekdotes of bijzonderheden te noteren. Veel gegevens kwamen echter ook per e-mail binnen en werden meteen ingevoerd om steeds de laatste getallen te hebben voor de site.

Van ongeveer 11 tot ongeveer 17 uur waren de telefoons in Zeist bijna onafgebroken in gebruik, want er werden door twaalf collega's en vrijwilligers (zie ook het Dankwoord op pag. 20) heel veel telefoongesprekken gevoerd.

Alle doorgebeldde en –gemailde aantallen werden meteen ingevoerd in een database. De belangrijkste aantallen werden bovendien op de website geplaatst. Deze database vormt dan weer de primaire bron van informatie voor dit verslag, evenals de verslagen van voorgaande jaren, de tijdschriften en verslagen van werkgroepen en telposten, en de al vaak genoemde (en uitstekende!) website trektellen.nl.

Zoals gezegd, verzamelde onze zusterorganisatie in Zwitserland de gegevens van de overige deelnemende landen in Europa. Hiervan werd nog diezelfde een verslag voor de internationale pers gemaakt. Ook de vaderlandse pers werd nog op de dag van de birdwatch zelf benaderd met de eerste resultaten (zie Hoofdstuk 8).

6 De trek

En dan nu waar het velen van jullie eigenlijk om gaat: de vogels, opgetekend aan de hand van de getelde aantallen. En hoewel het een evenement is waarbij het meedoen belangrijker is dan het resultaat, is het in feite een soort mega-simultaantelling. Daardoor geven de getelde aantallen en vastgestelde soorten een goed beeld van een gemiddelde vogeltrekdag in het najaar, in Nederland.

	Totaal	Aantal soorten	Aantal telposten	Gem. aantal vogels per telpost
2011	351.094	210	180	1.952
2010	311.731	191	150	2.078
2009	161.535	184	120	1.346
2008	663.550	215	183	3.626
2007	474.581	208	150	3.164
2006	334.505	193	150	2.230
2005	355.836	201	125	2.847
2004	521.072	209	110	4.437
2003	189.955	166	70	2.714
2001	152.592	143	65	2.348
1999	91.249	132	70	1.304
1996	624.723	202	139	4.494
1989	504.359	212	183	2.756

Tabel 1. Samenvattende aantallen van de afgelopen Birdwatch-evenementen (voor zover bekend).

In het belangrijkste herkomstgebied voor de vogels die Nederland aandoen tijdens de najaarstrek, Scandinavië (bijvoorbeeld vanaf Falsterbo, Zuid-Zweden), was de trek de week (en dagen) voorafgaand aan de birdwatch flink op gang gekomen. Veel trekvogels, zoals lijsters, vinkachtigen en piepers hadden de trek zuidwaarts (vanuit birdwatch-perspectief) net iets te vroeg aangevangen.

6.1 Het weer

De titel van dit verslag zegt het al; het leek wel zomer in oktober. Er werd tijdens de Euro Birdwatch namelijk een maximumtemperatuur gemeten van maar liefst 25.6 °C (gemiddeld die dag 15,6 °C), terwijl de normale waarde voor die datum bijna 10 graden koeler ligt! Het was vrijwel onbewolkt (behoudens dus de mist die een aantal telposten parten speelde), neerslag was er niet en er heerste (gemiddeld) een zuidzuidwesten-windje (windkracht 2 B; bron: KNMI).

Doordat dit weertype al een aantal dagen het beeld bepaalde, waren veel trekvogels of al langsgetrokken, of waren ze vaak onzicht- of hoorbaar voor de tellers. Het mooie weer heeft dus ook een schaduwzijde, althans vanuit de optiek van de telposten. Desondanks was het voor vele mensen absoluut geen straf om in het veld te zijn.

6.2 Samenvatting getelde aantallen

In totaal werden in Nederland 351.094 vogels vastgesteld (gecorrigeerde totaal), verspreid over 210 soorten. Dit was beduidend meer dan de voorgaande twee edities, maar het record van de birdwatch van 2008 kwam daarmee weer niet in 'gevaar'. Het gemiddelde aantal vogels per telpost geeft evenwel aan dat het niet één van de beste birdwatches was. Voor een vergelijking met de resultaten van eerdere birdwatch-evenementen, zie tabel 1.

Het aantal soorten lag evenwel bijzonder hoog, met 210 het op twee na hoogst vastgestelde aantal. De birdwatches van de laatste jaren (dat wil zeggen vanaf 2004, maar excl. 2009) zijn qua telwijze goed te vergelijken (samen met die van 1996, zie ook Ottens 2005). In al deze jaargangen werden voornamelijk trekkende als ook wel pleisterende vogels geteld.

In het verslag van vorig jaar werd de verwachting uitgesproken, dat we in 2011 weleens de 9 miljoen getelde vogels (totaal over vijftien jaargangen gedurende 1989-2010) zouden kunnen passeren (met op dat moment een totaal van 8.751.277 vogels). Met de aantallen van dit jaar hebben we dat ruim gehaald. Het 'eeuwige' totaal staat hiermee nu op 9.129.246 (in 2014 10 miljoen of meer?!).

6.3 De Top Tien van 2011 nader bekeken

Figuur 1 geeft een lijst weer van de tien meest getelde soorten in 2011. Zoals eigenlijk altijd (behalve in 2008) staat de Spreeuw bovenaan, al wijkt dit lijstje in belangrijke mate af van de voorgaande jaren, maar daarover verderop meer.

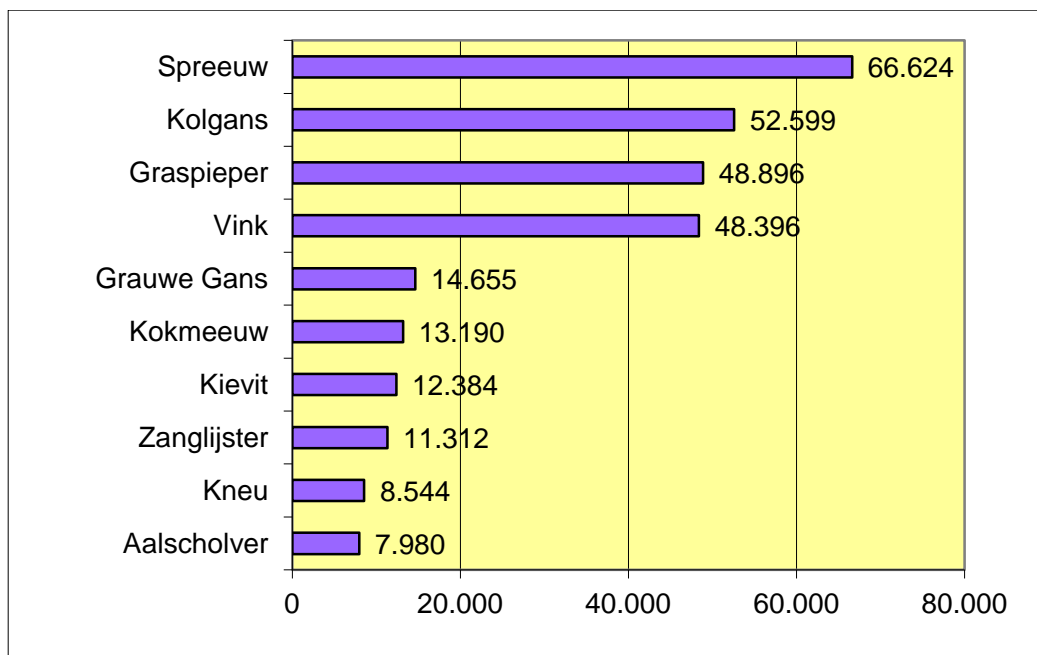

Fig. 1. Top Tien van de meest getelde soorten tijdens de Euro Birdwatch 2011.

Hieronder volgt een soortsgewijze uitwerking van de Nederlandse Top Tien, met tussen haakjes de notering tijdens de voorgaande jaargang (2010):

1 Spreeuw (2010: zelfde positie)

66.624

Zoals gebruikelijk lukte het deze soort weer om de lijst aan te voeren, maar nog steeds niet in de aantallen die we van de Spreeuw gewend waren gedurende 2004-2008 (met gemiddeld 149.778 ex.), al zit er met ingang van de editie van 2009 duidelijk een stijgende lijn in de getelde aantallen. Doordat in sommige jaren echter (soms meerdere) 'leeglopende' slaappleatsen werden meegeteld, wordt het beeld hierdoor waarschijnlijk vertroebeld. Van dat laatste leek in eerste instantie geen sprake, doordat de aantallen van trektellen.nl de bulk van de Spreeuwen bevatten. En slaaptrek wordt doorgaans niet geteld door deze telposten. Echter, de grootste aantallen werden geteld door Telpost de Banjaard (ZL) waarbij men opmerkte dat de (25.000!) Spreeuwen in één wolk vanaf Neeltje Jans kwamen gevlogen en mogelijk dus slaaptrek betrof. Afgezien van deze groep werden grote aantallen alleen nog geteld op Telpost de Nolle (ZL), het ging daar om 12.239 vogels (gem. 1.484 per uur, over 8,25 uur). Telposten elders in het land mochten hooguit enkele honderden Spreeuwen aan het papier toevertrouwen, tot max. 1.051 op Telpost Westenschouwen. Dus ondanks een (relatief) slechte Spreeuwendag toch weer een (weliswaar niet afgetekende) koppositie.

2 Kolgans (11)

52.599

Vorig jaar net niet in de Top Tien, nu met stip gestegen naar de tweede positie. En dat is meteen ook de hoogste plek die deze soort ooit heeft behaald, in de geschiedenis van dit evenement. Het was dan ook de eerste massale aankomst van deze soort, dit jaar. Opvallend was verder dat de vogel pas laat in de dag binnenkwamen, zie ook figuur 2 (op basis van trektellen.nl). Helaas waren er geen telposten in het noordoosten die per uur geschreven hebben, maar onderstaand grafiekje laat wel erg fraai het verloop over de dag in de rest van het land zien.

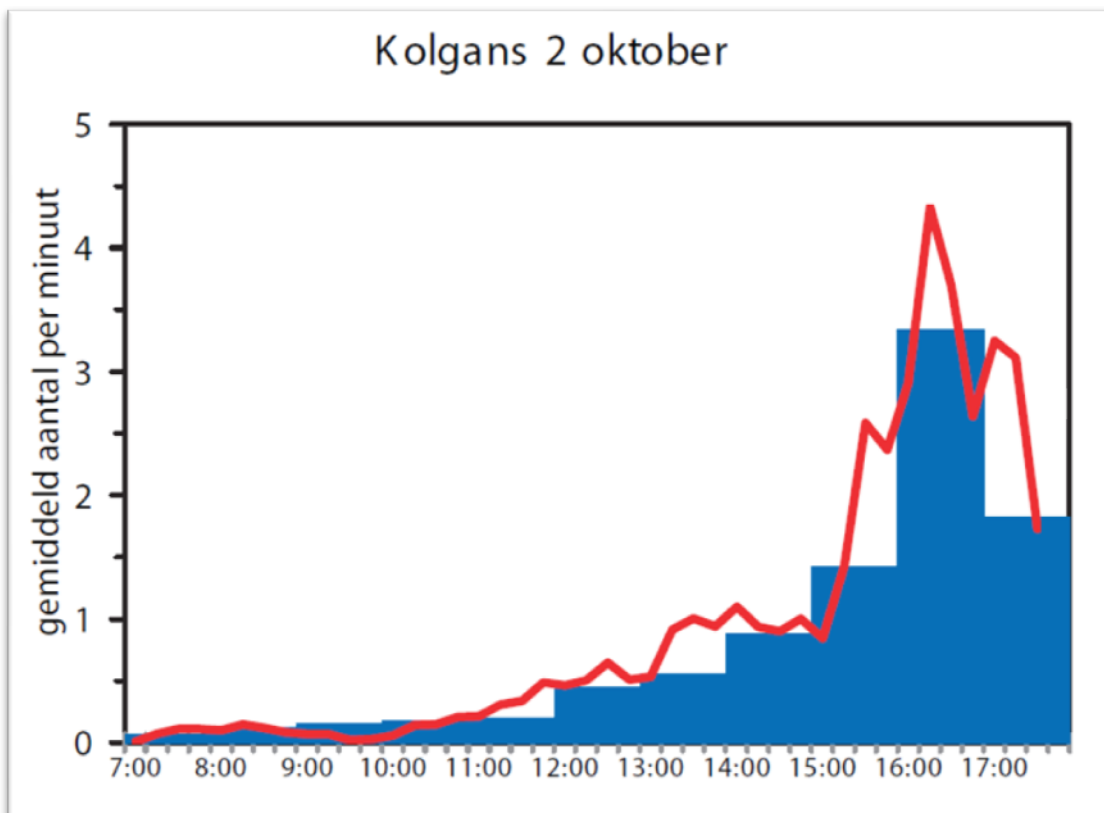

Fig. 2. Aantal trekkende Kolganzen per minuut, tijdens de Euro Birdwatch. Rood = kwartiergemiddelde, blauw = uurgemiddelden.

De grootste aantallen werd met name in het noorden (maar ook in oosten) van het land genoteerd, waarbij het dus wel loonde om de mist uit te zitten en niet op te geven. Doordat sommige telposten door diezelfde mist vroegtijdig werden verlaten zijn mogelijk zelfs nog (flinke?) aantallen Kollen gemist. Telpost Balloerveld (DR) mocht maar liefst 16.442 Kolganzen aan het papier toevertrouwen, gevolgd door VWG de Hop op telpost Zuidveld (GR) met 5.861 en de 5.134 vogels van Telpost Dwingelderveld (DR).

3 Graspieper (6) 48.896

Een toppositie voor deze pieper dit keer, met bijna-recordaantallen; alleen in 2004 werden meer Graspiepers vastgesteld (53.980) waarmee de soort destijds ook al een 3^e plek in de Top Tien 'scoorde'. Figuur 3 geeft de verspreiding weer over de Nederlandse telposten, en een aantal telposten in omliggende landen.

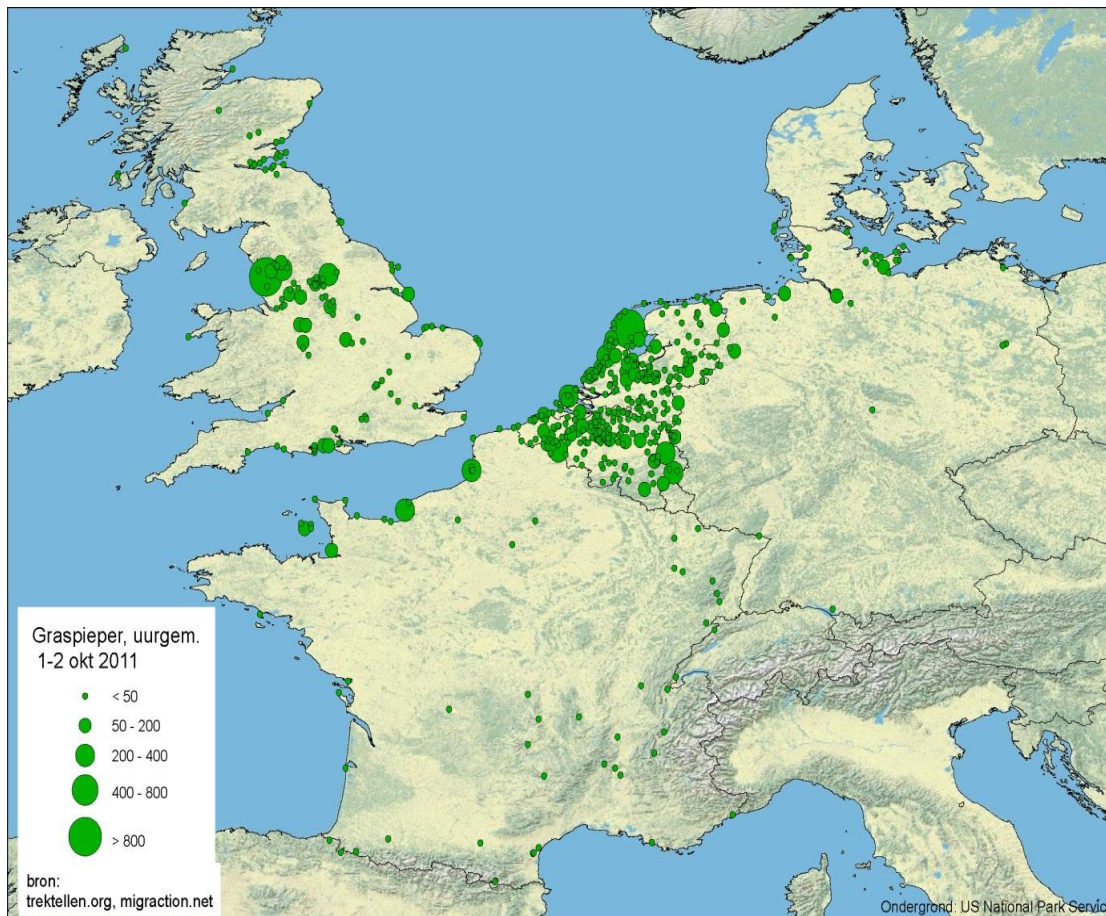

Fig. 3. Graspieper: uurgemiddelden tijdens Euro Birdwatch 2011, aan de hand van telposten aangesloten bij Trektellen (aangevuld met data uit migration.net).

Uit deze figuur wordt duidelijk dat verreweg de meeste piepertrek in de kuststrook was geconcentreerd. Koploper is daarbij telpost Westenschouwen (ZL) met 3.207 Graspiepers (gemiddeld 458 per uur, over 7 teluren!). Telpost de Vulkaan (ZH) mocht er 2.372 opschrijven (365 gem./uur, over 6,5 uur). In het binnenland valt dan telpost Aetsveldsche polder (UT) nog op met 2.215 exemplaren (189/uur, bijna 12 uur). Dubbeltellingen zijn langs de Hollands/Zeeuwse kust natuurlijk niet uitgesloten.

4 Vink (4)

48.396

Bijna twee keer zoveel Vinken als in 2010 deden deze soort op dezelfde positie belanden als vorig jaar. Het record van 2008 (241.979!) kwam echter niet in gevaar.

De groei die sinds 2009 is ingezet wordt hiermee wel doorgezet, . een van de redenen zou kunnen zijn dat er tegenwoordig langer geteld wordt waardoor het aantal vinken (een vogel die pas later op de dag gaat trekken) groter wordt. Maar of dit de echte reden is blijft gissen.

In 2011 werden vooral in de kuststrook de meeste Vinken geteld. Naast de stuwing van de trek werd dit mogelijk ook veroorzaakt door de hardnekkige mist die het de telposten in het oosten van het land, (minimaal) de eerste uren van de dag, moeilijk maakte. Dit effect werd begrijpelijkerwijs bij meerdere zangvogels vastgesteld.

Top-telpost was de Vulkaan bij Den Haag, waar 7.825 Vinken werden genoteerd (gemiddeld 1.204 per uur; over 6,5 uur), gevolgd door de Bloedberg bij Monster, dus iets zuidelijker dan de Vulkaan met 4.344 vogels (841/uur; 5,10 uur). Dubbeltellingen liggen hier misschien voor de hand, maar de vogels vliegen niet altijd parallel aan de kust, en kunnen tussen twee telposten de zee opvliegen. Ook noordelijke gelegen telposten langs de Hollandse kust deden het goed, maar daar stond tegenover dat in het binnenland vele Vinken waarschijnlijk toch te hoog vlogen om opgemerkt te worden...

5 Grauwe Gans (10)

14.655

Natuurlijk ontbreekt ook de Grauwe Gans niet in deze opsomming. Het record is echter sinds 6 oktober 2007 niet in gevaar geweest, met destijds 18.910 getelde vogels. Deze aantallen zijn tijdens de birdwatch o.a. afhankelijk van het al dan niet tellen van pleisterende Grauwe Ganzen. Want zoals gezegd worden niet alleen trekvogels geteld. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de grootste telling, die van Natuur- en Vogelwerkgroep De Grutto tijdens een excursie op Texel (4.030 exemplaren), en het feit dat via trektellen.nl die dag maar 3.190 werden doorgegeven.

Al in eerdere verslagen werd dan ook gesteld dat grootschalige verplaatsingen bij deze soort (afgezien van de ruibewegingen van onze eigen broedvogels in de nazomer), door binnenkomst van Oost- en Noord-Europese vogels in Nederland en wegtrek naar overwinteringsgebieden in o.a. Spanje, doorgaans ook pas later in het najaar plaatsvinden.

6 Kokmeeuw (5)

13.190

Zowel in positie, maar vooral in aantallen, een terugval voor deze soort ten opzichte van 2010. Zoals inmiddels bekend verondersteld mag worden zijn de aantallen van deze soort sterk afhankelijk van de telspanningen van IVN-Roermond en/of de Vogelwacht Limburg, langs de Limburgse Maas. De aantallen Kokmeeuwen langs de telposten van deze werkgroepen waren echter nagenoeg te verwaarlozen (zeker ten opzichte van voorgaande jaren), en dat verklaart dus deels de tegenvallende aantallen (laagste aantal sinds de 5.439 van 2003). IVN-Roermond telde langs de Dilkenswaard nog 2.353 vogels, maar de grootste aantallen hebben we deze keer te danken aan de Hollands/Zeeuwse kust waar zes telposten nog eens 4.251 Kokmeeuwen aan het totaal toevoegden. Wanneer we daar nog de 2.259 (voornamelijk pleisterende) exemplaren bij op tellen die Natuur- en Vogelwerkgroep De Grutto op Texel telde, dan hebben we het merendeel van het totaal besproken.

7 Kievit (2)

12.384

De meeste trekkende Kieviten werden tijdens de birdwatch waargenomen in een vrije smalle baan die van noordwest naar zuidoost over het midden van het land liep. Daarnaast heeft deze soort zijn positie grotendeels te danken aan pleisterende groepen die her en der aan het papier werden toevertrouwd. Want de telposten van trektellen.nl noteerden er 'maar' 3.311.

Zo telde Vogelwacht Trynwâlden, vanuit vogelkijkhut It Set (FR) maar liefst 2.475 Kieviten, Natuur- en Vogelwerkgroep De Grutto tijdens een excursie op Texel 800 vogels, VWG Etten-Leur 792 Kieviten langs de Philipsdam en VWG IVN- Ronde Venen/Mijdrecht 600 Kieviten in de Waverhoek (UT).

8 Zanglijster (3)

11.312

Na een topositie vorig jaar deed ook deze soort weer een stap terug. Wanneer we het recordaantal van 2010 (30.199 ex.) even buiten beschouwing laten, kunnen we toch zeggen dat dit jaar een respectabel aantal Zanglijsters werd genoteerd.

Het Nederlandse dagrecord voor een telpost in oktober ligt echter op 20.122 vogels (4 oktober 2010, op de Vulkaan), dus enige nuance is bij deze getallen wel op zijn plaats. Aan de andere kant is dit een bevestiging van het feit dat Zanglijsters begin oktober 2010 goed vlogen.

Het aandeel van trektellen.nl tijdens de laatste editie van de birdwatch is behoorlijk, namelijk 9.029 exemplaren, en ook bij deze soort kwamen de Noord- en Zuid-Hollandse kusten goed uit de verf.

9 Kneu (25)

8.544

Nooit eerder behaalde deze vinkachtige een Top Tien-positie tijdens een birdwatch. En dat terwijl de doortrekkie van deze soort doorgaans de eerste week van oktober plaatsvindt. Bijna vanzelfsprekend werden ook niet eerder meer Kneutjes geteld, met als voorlopige hoogtepunten 5.377 in 1989 (14e positie destijds) en 4.834 in 2003 (20e). Nu dus met 8.544 (waarvan 6.412 via trektellen.nl) vogels één van de verrassingen van deze editie van het evenement. Een eenduidige verklaring is hiervoor niet gemakkelijk te geven.

Verspreid door het land kon men van de Kneuen genieten, maar zoals bij veel soorten was het vooral de kusstrook die de grootste aantallen mocht noteren. Om een indruk te geven: VWG Midden-Kennemerland telde langs Castricum aan Zee zo'n 600 exemplaren, telpost Camperduin 460 en Bergen aan Zee 426. Deels zullen hier echter wel dezelfde vogels zijn geteld, op hun weg naar het zuiden.

10 Aalscholver (34)

7.980

De Aalscholver heeft twee keer eerder de Top Tien gehaald, met een 6^e plek in 2003 (7.161 geteld) en een 7^e in 2006. In dat laatste jaar werd ook het recordaantal gevestigd met 18.129 exemplaren. Met een gemiddelde van 7.561 per birdwatch (over 1989, 1999, 2001, 2003-2010), deden we (of eigenlijk: de Aalscholvers) het de laatste editie dus vrij goed.

De aantallen via trektellen.nl (4.221) geven aan dat er, verspreid over het land, relatief weinig trekkende exemplaren zijn waargenomen. De Vogelwacht Limburg telde op een aantal telposten langs de Maas 1.770 Aalscholvers, op enige afstand gevolgd door telpost Vijfhoek Diemen met 537 exemplaren en telpost IJmeerdijk (279) en de VWG IVN- Oisterwijk (o.a. op telpost Logtse Banen; 267).

6.4 Opvallende waarnemingen

Men zou denken dat de weersomstandigheden op veel plaatsen goed waren voor **roofvogeltrek**, maar dat viel toch een beetje tegen. Buizerds (684) en Sperwers (379, vorig jaar 448; record in 1989 met 915 ex.) vlogen behoorlijk goed. In het geval van de Buizerds was het voor het eerst sinds 2008 dat er weer eens flinke aantallen werden genoteerd, maar het record van 2007 (1.780) kwam niet in beeld. Haviken (21) en Bruine Kiekendieven (47) lieten het daarentegen een beetje afweten dit jaar. De Blauwe 'neven' van laatstgenoemde waren echter goed op dreef, met 33 exemplaren een recordaantal (was 27 in 2007).

De schaarsere roofvogels deden het in 2011 aardig, met o.a. zeven Visarenden, twee Wespindieven, en twee Zeearenden. De groei van onze populatie Slechtvalken laat zich een beetje afleiden uit de getelde aantallen van de laatste jaren. Dit jaar werden er 32 vastgesteld, eentje meer dan in 2010 maar negen meer dan 2009. De zeven Boomvalken, 10 Rode Wouwen en 48 Smellekens mogen in dat opzicht niet onvermeld blijven.

Nooit eerder werden meer Blauwe Kiekendieven geteld tijdens een birdwatch (foto: Jankees Schwiebe)

Door de zwakke wind aan de kust werden daar maar zeer weinig **Zeevogels** waargenomen, met zowel één Grote als één Middelste Jager, een Parelduiker, vier Kleine Jagers, acht Zeekoeten, 36 Jan-van-Genten, 87 Zwarte Zee-eenden, maar geen (pijl)stormvogels of zelfs Drieteenmeeuwen. De 697 getelde Grote Sterns betekenen echter zowaar een birdwatch-record, dat al enige tijd op naam stond van de jaargang 2003 (545)

Natuurlijk werden ook in 2011 weer een aantal **zeldzaamheden** en **schaarse soorten** waargenomen. Zo werden maar liefst negen 'nieuwe' soorten voor de Euro Birdwatch vastgesteld! Zwarthalszwaan, Kleine Flamingo, Grote Burgemeester, Roze Spreeuw, Morinelplevier, Daurische Klauwier (zie foto), Steppekiekendief, Sperwergrasmus en Orpheusspotvogel waren namelijk nog niet eerder gezien gedurende de 15 vorige edities van het evenement.

Verdere hoogtepunten waren o.a. nog een Duinpieper, drie Bladkoningen, een Bokje, een Buidelmees, een Dwerggans, vier Europese Kanaries, twaalf Geelpootmeeuwen, een Grauwe Gors, drie Grote Piepers, 40 Kraanvogels, vier Ortolanen, een Purperreiger, acht Roodkeelpiepers, drie Velduilen en vier Zwartkopmeeuwen. 179 Grote Zilverreigers mogen in dat opzicht niet onvermeld blijven.

Deze Daurische Klauwier op Texel betekende een 'nieuwe' soort voor de Euro Birdwatch (foto: Mattias Hofstede)

Natuurlijk werden ook weer de nodige **exotische vogels** waargenomen, waaronder de eerder genoemde Zwarthalszwaan en Kleine Flamingo. De Nijlgans was de meest getelde met 980 vogels, gevolgd door de Canadese Gans (542). Waarschijnlijk hoort minimaal een deel van de zeven waargenomen Casarca's (en waarschijnlijk die ene Sneeuwvangans) ook in dit segment thuis. Dat geldt zeker voor de drie Zwarte Zwanen, zes getelde Indische Ganzen, de Keizergans en een Mandarijneend. Tenslotte werden nog 53 Halsbandparkieten aan het papier toevertrouwd.

7 De birdwatch in Europees perspectief

Deze editie deden maar liefst 37 BirdLife-partners (in evenzoveel landen) mee aan de Euro Birdwatch. Dat record werd 'veroorzaakt' doordat voor het eerst een flink aantal Oost-Europese en Centraal-Aziatische landen (waaronder voor het eerst ook Kazachstan en Oezbekistan) deelnamen. Het gaat om:

Armenië, Oostenrijk, Azerbeidjaan, Wit-Rusland, België, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije, Kroatië, Cyprus, Tsjechië, Estland, Finland, Gibraltar, Hongarije, Italië, Kazachstan, Letland, Litouwen, Luxemburg, Montenegro, Polen, Rusland, Servië, Slowakije, Slovenië, Spain, Zweden, Zwitserland, Oekraïne en Oezbekistan.

In totaal werden bijna 5 miljoen vogels geteld. Om precies te zijn: 4.966.324! Hiervoor waren 2.201 tellingen verantwoordelijk waarbij maar liefst 80.224 tellers betrokken waren! Dat laatste was ook een record in de birdwatch-geschiedenis.

Finland nam het stokje over van Zweden, waar het gaat om de meest getelde vogels. In Zweden werden dan wel bijna 985.000 vogels genoteerd, maar daar ging men in Finland ruim overheen met welgeteld 1.553.945 exemplaren (een kwart van het Europese totaal)!

Het land met de meeste tellingen of andere activiteiten was Rusland met 951, en onze zoals gebruikelijk was het onze Spaanse zusterorganisatie SEO die de

Helaas hebben we geen Europese totalen van de getelde soorten (of aantallen per land). Maar, **bijzonderheden** die werden genoteerd waren o.a. twee Keizerarenden in Oostenrijk, een Gestreepte Strandloper in Italië, een Roodhalsgans en een Bladkoning in Estland, een Dwerggors in Gibraltar, ook een Dwerggors in Hongarije en acht Bladkoningen in Finland en een Topper in Tsjechië. In Zweden werden de tellers verblijdt met o.a. een Keizerarend, een Blonde Ruiter, 20 Bladkoningen en een Radde's Boszanger.

Bijzonder **grote aantallen** waren tenslotte o.a. nog de 381.000 Brandganzen en 270.000 Houtduiven in Finland, terwijl men daar ook 69.000 Kauwen noteerde. In Montenegro zijn 3.275 Dwergaalscholvers geteld en 15 Kroeskoppelikanen zeker de moeite van het vermelden waard, terwijl het totaal aan Spreeuwen in Hongarije (377.593) maar net minder is dan het algehele totaal aan vogels in ons land (!).

8 Persaandacht

De birdwatch doet het altijd goed bij de pers. Deze jaargang was daarop geen uitzondering. Onze persvoorlichters werden dus weer keer vaak gebeld door regionale kranten en radio- en televisieomroepen die vroegen om lokale contactpersonen. Zoals altijd hebben de deelnemende vogelwerkgroepen een conceptpersbericht gekregen dat ze naar eigen bevinden konden aanpassen en rondsturen. We begrijpen dat hiervoor weer veel belangstelling bestond.

Er zijn interviews geweest met Vogelbescherming op: Radio 3 FM, Vroege Vogels (ook met de VVG Amsterdam) en Radio Rijnmond. Vrijwel alle regionale TV-zenders brachten items over de birdwatch. We weten het van TV Noord, TV Gelderland (beide uitgebreide rapportages), RTV Oost, RTV Noord-Holland, Omroep Zeeland (radio), RTV Drenthe (radio & tv), RTV Utrecht en Omroep Brabant. Ook op internet was er aandacht op diverse weblogs en sites, waaronder NU.nl.

Zoals altijd waren het vooral de regionale en plaatselijke kranten die groots uitpakten met de Euro Birdwatch 2011. Verscheidene van deze kranten hadden het persbericht van ons of de betreffende vogelwerkgroep overgenomen en afgedrukt. De dag na de birdwatch besteedden o.a. De Stentor, de Telegraaf, het NRC, Het Friesch Dagblad, De Stentor en Dagblad Tubantia aandacht aan de Euro Birdwatch.

Op verschillende telposten kwamen journalisten uit de regio een kijkje nemen. Daarmee is dit evenement een uitstekende manier om aandacht te vragen voor vogelbescherming (met een kleine 'v') in het algemeen en vogeltrek in het bijzonder. Ook blijkt het steeds weer een goede gelegenheid voor een vogelwerkgroep te zijn om zich (weer) eens op de kaart te zetten en publiciteit te genereren voor de eigen activiteiten.

9 Bronnen

Bijlsma, R.G., Hustings, F. & Camphuysen, C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland. Avifauna van Nederland 2. Haarlem/Utrecht.

Buurma, L. S. & Kluiters, J. 1991. 183 x 12 uur Vogeltrek in Nederland: een verslag en een poging tot evaluatie van de Nationale Vogeltrekdag op zondag 8 oktober 1989. Rapport, Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Huigen, P. & Lensink, R. 2000. Vogeltrek in Weer en wind: World Birdwatch 1999. Vogelbescherming Nederland, Zeist.

LWVT & SOVON. 2002. Vogeltrek over Nederland. Haarlem.

Ottens, G. 2004. Tellen van Schier tot Cadzand. Verslag van de World Birdwatch in Nederland op 2 oktober 2004.

Ottens, G. 2006. Alle vogels verzamelen! Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 1 oktober 2005. Zeist.

Ottens, G. 2007. Vogelaars kijken met de wereld mee. Verslag van de World Birdwatch in Nederland op 7 oktober 2006. Zeist.

Ottens, G. 2008. Mistige morgen, schone dag. Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 6 oktober 2007. Zeist.

Ottens, G. 2009. Vinken door het dak! Verslag van de World Birdwatch in Nederland op 4 oktober 2008. Zeist.

Ottens, G. 2010. Trekvogels door het lint. Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 3 oktober 2009. Zeist.

Ottens, G. 2010. Na regen komt zonneschijn. Verslag van de Euro Birdwatch in Nederland op 2 oktober 2010. Zeist.

Dankwoord

Allereerst wil ik hierbij natuurlijk de vele honderden enthousiaste tellers (verenigd in onderstaande vogelwerkgroepen) bedanken die op zaterdag 2 oktober 2010 mee hebben geholpen om van deze Euro BirdWatch (weer) een succes te maken:

ANV Hei, Heg en Hoogeind , Apeldoorns Vogelnet, Faunawerkgroep Vrienden van de Hoge Veluwe, Fûgelwacht Trynwâlden, Haagse Vogelbescherming, IVN-Consulentschap Groningen, IVN Roermond, IVN- Vijlen/Vaals, Jeugdvogelwacht Akkerwoude e.o. , Natuur en Landschapsbeheer Boxtel, Natuur- en Vogelwacht De Vijfheerenlanden, Natuur- en Vogelwacht Dordrecht, Natuur- en Vogelwacht Zuid-Flevoland, Natuur- en Vogelwerkgroep de Grutto, Natuur- en VWG Krimpenerwaard, Natuurgroep Liempde, Natuurvereniging Gorredijk e.o., Natuurwerkgroep De Reest, Telgroep Bargerveen, Telgroep De Bloedberg, Telgroep De Horde, Telgroep De Uithof, Telgroep Laaxum, Telgroep Leersumse Veld, Telgroep Paterswoldse Meer, Twentse VWG/ Telgroep Aamsveen, Ver. Vogelwacht De Maasheggen, Ver. voor Natuur- en Vogelbescherming Noordwijk, Vogel- Vleermuis- en Vlinderwerkgroep Noordrand, Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe, Vogelbeschermingswacht Zaanstreek , Vogelwacht Limburg, Vogelwacht Uden, Vogelwacht Uffelte eo, Vogelwacht Utrecht afd. Amersfoort, Vogelwacht Utrecht afd. Nieuwegein/IJsselstein, Vogelwacht Utrecht afd. Stad, VWG Natuur en Milieu Wijk bij Duurstede, VWG Alkmaar, VWG Alphen a/d Rijn, VWG Arnhem e.o., VWG Bathmen, VWG Bergen op Zoom, VWG Borculo-Ruurlo, VWG Boxtel, VWG de Bevelanden , VWG De Fuut, VWG De Haeselaar, VWG De Hop, VWG De Kempen, VWG de Klamper, VWG De Steltkluut, VWG de Wouw, VWG Eibergen, VWG Etten-Leur, VWG Grave, VWG Heemkunde Ootmarsum, VWG IVN- Baarlo/Maasbree, VWG IVN- De Maasvallei, VWG IVN- De Ronde Venen & Uithoorn, VWG IVN- Ede, VWG IVN- Groningen/Haren , VWG IVN- Lunteren/Barneveld, VWG IVN- Oirschot, VWG IVN- Oisterwijk, VWG IVN- Oss, VWG IVN- Valkenswaard/Waalre, VWG IVN- Waterland, VWG KNNV- Apeldoorn, VWG KNNV- Eindhoven, VWG KNNV- Tilburg , VWG KNNV- Zeist/Heuvelrug, VWG Koudekerk/Hazerswoude, VWG Losser, VWG Meijndel, VWG Midden-Kennemerland, VWG Midden-Overijssel, VWG Nederweert, VWG Oost-Veluwe, VWG Oriolus, VWG Ouderkerk, VWG Rijk van Nijmegen, VWG Rotta, VWG Schouwen – Duiveland, VWG 't Duumpje , VWG 't Hokske, VWG Tholen, VWG Ut Vuggelke, VWG Voorne, VWG West-Betuwe , VWG Zoetermeer en de West Brabantse VWG.

Ook de hulp van Erik van Winden en Henk Sierdsema (SOVON), en natuurlijk de telposten aangesloten bij trektellen.nl, waren onontbeerlijk! Daarnaast waren de verschillende fotografen onmisbaar bij het opleuken van dit verslag.

Bij Vogelbescherming Nederland tenslotte waren de volgende collega's (en vrijwilligers) uiterst behulpzaam om de organisatie weer vlekkeloos te laten verlopen: Rob en Thea Bremer, Marieke Dijksman, José van Doorn, Pien Eekhout, Joke Ladiges, Roos Kooiman, Pauline van Mechelen, Herm Noordzij, Marleen Okma, Agnes Pap, Hans Peeters en Bard Visser. Bedankt allemaal!

Bijlage 1: Totalen per soort Euro BirdWatch 2 oktober 2010

Aalscholver	7.980	Grauwe Gans	14.655
Appelvink	103	Grauwe Gors	1
Baardmannetje	29	Grauwe Klauwier	1
Barmsijs	121	Grauwe Vliegenvanger	1
Beflijster	12	Groene Specht	23
Bergeend	1.121	Groenling	1.199
Bladkoning	3	Groenpootruiter	22
Blauwe Kiekendief	33	Grote Bonte Specht	40
Blauwe Reiger	467	Grote Burgemeester	1
Boerenwaluw	552	Grote Gele Kwikstaart	183
Bokje	1	Grote Jager	1
Bontbekplevier	74	Grote Lijster	285
Bonte Strandloper	110	Grote Mantelmeeuw	106
Boomklever	74	Grote Pieper	3
Boomkruiper	28	Grote Stern	697
Boomleeuwerik	381	Grote Zaagbek	1
Boompieper	355	Grote Zilverreiger	179
Boomvalk	7	Grutto	1
Bosruiter	2	Halsbandparkiet	53
Brandgans	879	Havik	21
Brilduiker	23	Heggenus	618
Bruine Kiekendief	47	Holenduif	1.229
Buidelmees	1	Houtduif	2.791
Buizerd	684	Houtsnip	105
Canadese Gans	542	Huisbus	694
Casarca	7	Huiswaluw	13
Daurische Klauwier	1	IJsgors	28
Dodaars	47	IJsvogel	10
Drieteenstrandloper	1	Indische Gans	6
Duinpieper	1	Jan van Gent	36
Dwerggans	1	Kanoetstrandloper	39
Dwergmeeuw	2	Kauw	2.243
eenden (ongedet.)	12	Keep	593
Eider	39	Keizergans	1
Ekster	179	Kemphaan	12
Europese Kanarie	4	Kerkuil	1
Fazant	47	Kievit	12.384
Fitis	10	Klapekster	11
Fuut	254	Kleine Bonte Specht	8
Gaai	197	Kleine Flamingo	1
ganzen (ongedet.)	374	Kleine Jager	4
Geelgors	235	Kleine Mantelmeeuw	694
Geelpootmeeuw	12	Kleine Plevier	4
Gekraagde Roodstaart	2	Kleine Rietgans	1
Gele Kwikstaart	83	Kleine Strandloper	6
Geoorde Fuut	153	Kleine Zilverreiger	16
Glanskop	2	Kluut	72
Goudhaantje	8	Kneu	8.544
Goudplevier	2.211	Knobbelzwaan	357
Goudvink	40	Kokmeeuw	13.190
Graspieper	48.896	Kolgans	52.599
		Koolmees	727
		Koperwiek	746

Kraanvogel	40	Sperwergrasmus	1
Krakeend	1.004	Spotvogel	1
Kramsvogel	33	Spreeuw	66.624
Krombekstrandloper	5	Staartmees	250
Kruisbek	12	Steenloper	112
Kuifduiker	1	Steenuil	1
Kuifeend	977	Steppekiekendief	1
Kuifleeuwerik	1	Stormmeeuw	3.791
		Tafeleend	254
Lepelaar	90	Tapuit	19
		Tjiftjaf	198
Matkop	4	Toendrarietgans	481
Meerkoet	1.898	Torenvalk	227
Merel	437	Tuinfluitier	2
Middelste Jager	1	Tureluur	552
Middelste Zaagbek	26	Turkse Tortel	127
Morinelplevier	1		
		Veldleeuwerik	4.169
Nijlgans	980	Velduil	3
		Vink	48.396
Oeverloper	6	Visarend	7
Oeverpieper	46	Visdief	10
Oeverzwaluw	1	Vuurgoudhaantje	7
Ooievaar	59		
Orpheusspotvogel	1	Waterhoen	14
Ortolaan	4	Waterpieper	9
		Waterral	6
Paapje	12	Watersnip	1243
Parelduiker	1	Wespendief	2
Patrijs	9	Wilde Eend	2.268
Pijlstaart	243	Wilde zwaan	9
Pimpelmees	765	Winterkoning	73
Purperreiger	1	Wintertaling	981
Putter	781	Witgatje	35
		Witte Kwikstaart	3.016
Raaf	7	Wulp	1.359
Regenwulp	9		
Rietgors	1.356	Zanglijster	11.312
Rietzanger	2	Zeearend	2
Ringmus	1.391	Zeekoet	8
Rode Wouw	10	Zilvermeeuw	1.338
Roek	817	Zilverplevier	39
Roerdomp	3	Zomertaling	1
Roodborst	121	Zwarte Kraai	993
Roodborsttapuit	72	Zwarte Mees	14
Roodkeelduiker	17	Zwarte Roodstaart	17
Roodkeelpieper	8	Zwarte Ruitier	23
Rosse Grutto	86	Zwarte Specht	3
Rotgans	1.212	Zwarte Zee-eend	87
Roze Spreeuw	1	Zwarte Zwaan	3
		Zwarthalszwaan	1
Scholekster	666	Zwartkop	23
Sijs	2.318	Zwartkopmeeuw	4
Slechtvalk	32		
Slobeend	960		
Smelleken	48		
Smient	5.042		
Sneeuwgans	1		
Sneeuwgors	6		
Sperwer	379		